

До спеціалізованої вченої ради К 11.051.12
Донецького національного університету імені Василя Стуса
21001, м. Вінниця, вул. 600 річчя, 21

В І Д Г У К
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА -
кандидата юридичних наук, доцента
Дорошенко Ліни Миколаївни
на дисертацію Руцинської Тетяни Петрівни
на тему «Господарсько-правовий статус громадських організацій»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
зі спеціальності 12.00.04 – господарське право, господарсько-
процесуальне право

Актуальність дисертаційного дослідження Руцинської Тетяни Петрівни «Господарсько-правовий статус громадських організацій» не викликає сумніву, оскільки у сучасних умовах одним із найважливіших показників розвиненості громадянського суспільства є наявність автономних, добровільних об'єднань громадян, які його консолідують. Враховуючи велику кількість різноманітних інтересів у суспільстві, з метою розвитку та захисту яких створюються громадські організації, не можна недооцінювати їх значення у житті держави. Оскільки на сьогоднішній день градус громадянської активності в суспільстві надзвичайно високий, то наслідком цього є зростання кількості таких організацій та активне здійснення ними своєї діяльності. Вбачається, що в такій ситуації важливо не допустити повної лібералізації громадського сектору та надання вирішення проблем його функціонування на розсуд громадських структур, а йти по шляху нарощення ефективного законодавчого регулювання питань створення, діяльності і припинення громадських організацій.

На сьогодні окремі положення щодо громадських організацій і форми їх участі у господарських відносинах закріплено в ГК України та інших законах України. З 1 січня 2013 року набув чинності Закон України «Про громадські об'єднання», який визначив порядок утворення, реєстрації, діяльності та припинення таких суб'єктів. Однак навіть спеціальний закон не

позбавлений недоліків щодо врегулювання правового статусу громадських об'єднань саме як учасників господарсько - правових відносин, зокрема, ним не визначено питання реалізації громадськими організаціями права власності, їх участі у договірних відносинах, захисту майнових прав таких організацій та низку інших. Через неврегульованість зазначеної проблематики в законодавстві вираженням є обрання дисертанткою цієї теми дослідження.

Не вирішеними залишаються зазначені питання й серед науковців, які здебільшого розглядають аспекти саме цивільно-правового та адміністративного статусу громадських організацій, а низка важливих питань, які виникають в сфері участі громадських організацій в господарських правовідносинах, залишається поза увагою. Саме ці чинники й обумовлюють актуальність дисертаційного дослідження Т.П. Руцинської.

Дисертаційне дослідження Т.П. Руцинської має безпосередній зв'язок з науковими програмами, темами й виконано відповідно до планів наукових досліджень за темою «Розвиток правової системи України: стан та перспективи» (державна реєстрація №0112U002868) та планів роботи кафедри господарського права Донецького національного університету імені Василя Стуса.

У роботі об'єкт та предмет дослідження (с. 5 дис.) чітко визначені та відповідають вимогам, які ставляться МОН України до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, та дозволяють досягти мети дослідження – розробити теоретичні і практичні питання господарсько-правового статусу ГО та обґрунтувати пропозиції з удосконалення відповідного законодавства, направлені на підвищення ефективності їх господарської діяльності та забезпечення конституційних прав і свобод у сфері господарювання.

Ґрунтовною є методологічна основа дослідження Т.П. Руцинської, яка вміло використовує широкий спектр загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, зокрема, діалектичний метод (підрозділи 1.2., 2.1, 3.2), формально-логічний (підрозділ 1.1., 3.1, 3.2), історико-правовий (підрозділ

1.1.), порівняльно – правовий (підрозділ 1.3., 3.1), системно – структурний (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1., 3.2).

Все це дозволило Руцинській Тетяні Петрівні обґрунтувати зроблені нею висновки та пропозиції, які мають необхідний рівень наукової новизни, уточнити деякі теоретичні положення, що вже були започатковані в науці господарського права.

Ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків, рекомендацій не викликає сумнівів. Дисертаційне дослідження присвячене одній із ключових проблем у доктрині господарського права – розробці загальнотеоретичних підходів до господарсько-правового статусу громадських організацій. Наукові положення, висновки і рекомендації, викладені в дисертації, мають достатній ступінь обґрунтованості, що свідчить про опрацювання дисертанткою в повній мірі відповідного емпіричного матеріалу. Список використаних джерел складає 243 найменування, що підтверджує достовірність та обґрунтованість зроблених висновків.

Дисертація Т.П. Руцинської за своїм оформленням відповідає вимогам МОН України. Структура дисертації логічно витікає з поставлених завдань, об'єкту та предмету дослідження та складається зі вступу, трьох розділів, сьомі підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Робота відзначається системністю і послідовністю викладу матеріалу. Всі розділи та підрозділи за своїм змістом і висновками, перспективами подальшого дослідження і використання для розвитку доктрини господарського права і законодавства у цій сфері, слід назвати вагомими і вдало викладеними, що дозволило простежити процес втілення ідей і думок автора в тексті наукової роботи, виділити найбільш обґрунтовані аргументи, а також питання, які потребують подальшого доктринального дослідження.

Аналіз положень дисертації надає підстави зробити висновок про те, що дисертанткою проведено комплексний аналіз господарсько-правового статусу громадських організацій та запропоновано шляхи вирішення низки

теоретичних проблем, що виникають при забезпеченні організації і здійсненні громадськими організаціями господарської діяльності.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що вперше в Україні системно досліджено та опрацьовано з господарсько-правових позицій статус громадських організацій. Громадські організації виступають суб'єктами різних галузей права, але в майнових відносинах, як правило, має місце суто цивілістичне бачення їх майново-правового статусу та заперечення господарсько-правової природи таких суб'єктів. І безперечним здобутком дисертантки є те, що вперше в цьому дисертаційному дослідженні відбулася спроба відійти від традиційного бачення правового статусу громадської організації і розглянути його під іншим кутом.

В результаті комплексного дослідження господарсько-правового статусу громадських організацій Руцинською Т.П. вперше запропоновано визначення суспільних потреб, призначене для цілей правового регулювання діяльності ГО, а саме – це потреби громадянського суспільства як необмеженого кола осіб, об'єднаних метою основної діяльності ГО; аргументовано право членів ГО на першочергове задоволення їх потреб у процесі здійснення ГО своєї основної діяльності. Необхідно також особливо відзначити ще одне положення, сформульоване вперше. Мова йде про класифікацію ГО як суб'єктів господарської діяльності, яку здійснила дисертантка, на ГО, що є суб'єктами некомерційної господарської діяльності та мають статус неприбуткової організації, і ГО, в статутах яких закріплено право здійснення підприємницької діяльності та які у зв'язку з цим втрачають статус неприбуткової організації та набувають права на податкові пільги.

Не викликають сумніву положення, які удосконалено (визначення поняття ГО як суб'єкта господарської діяльності з урахуванням формулювання мети здійснення нею господарської діяльності) та положення, які дістали подальшого розвитку (щодо необхідності доповнення законодавчих вимог до змісту статуту ГО та запровадження незалежної оцінки нерухомого майна ГО, яка отримує державну підтримку).

В дисертації, на підставі проведеного дослідження, висунуто і обґрунтовано низку ідей та теоретично-практичних конструкцій, сукупність і достатньо високий рівень розробки яких дозволяють кваліфікувати цю працю як завершене наукове самостійне дослідження. **Положення, що виносяться на захист, є особистим здобутком дисертантки і характеризуються необхідним рівнем наукової новизни у сфері дослідження господарсько-правового статусу громадських організацій.**

Безумовним позитивним аспектом роботи як загальнотеоретичного дослідження є проведений аналіз міжнародно-правових актів, рішень ЄСПЛ, розгляд яких дозволив сформулювати пропозиції щодо вдосконалення законодавства за темою роботи; законодавства країн ЄС на предмет практики адаптації до них.

У першому розділі дисертації «Загальна характеристика господарсько-правового статусу громадських організацій» дисертанткою визначено напрями розвитку законодавства про громадські організації як суб'єктів господарського права (с. 25 – 26 дис.).

Руцинська Т.П., враховуючи реалії сьогодення, при яких для того, щоб громадська організація могла стовідсотково виконувати ті функції, заради яких вона створювалась, в своєму дослідженні представила оригінальний підхід щодо необхідності надання ГО можливості здійснення підприємницької діяльності з метою спрямування прибутку від останньої на забезпечення здійснення своєї основної діяльності та задоволення суспільних потреб, який знайшов відображення в запропонованому дисертанткою понятті «громадська організація (об'єднання) як суб'єкт господарського права» (с. 66 дис.).

Слушною є пропозиція автора щодо необхідності конкретизації в спеціальному законодавстві мети ГО (с. 63 дис.), яка на сьогодні визначена в цивільному законодавстві і є загальною для всіх непідприємницьких товариств без урахування особливостей функціонування громадських організацій.

Відрізняється новизною підхід дисертантки щодо здійснення

регіоналізації відносин у громадському секторі у взаємозв'язку з регіоналізацією суспільних відносин у сфері державного управління економікою (с. 83 дис.).

Другий розділ дисертації «Правовий режим майна та порядок управління громадськими організаціями як суб'єктами господарської діяльності» складається з двох підрозділів, у яких визначено правовий режим майна громадських організацій, проаналізовано питання організаційно-майнової участі ГО у господарській діяльності. Цілком вірно аргументована необхідність захисту публічних інтересів у зв'язку зі здійсненням державної підтримки господарської діяльності ГО. Виокремлено вимоги законодавства щодо правової долі майна ГО у разі її припинення та досліджено питання управління громадською організацією.

Науковою оригінальністю відзначається позиція авторки, що з метою попередження зловживань із публічною власністю для ГО, яка отримує будь-яку державну підтримку, необхідно передбачити для правочинів щодо придбання або відчуження будь-яких земельних ділянок, нерухомого майна або інших цінних активів обов'язковість проведення незалежної оцінки (с. 144 дис.).

У розділі 3, який називається «Інші особливості господарсько-правового статусу громадських організацій» розглянуто та обґрунтовано положення щодо прав, обов'язків і відповідальності громадських організацій як суб'єктів господарської діяльності, їх виникнення та припинення.

Заслуговують підтримки сформульовані дисертанткою положення, що для регіональних ГО, які пропонує виділити автор як окремий вид, доцільно передбачити спеціальні норми щодо державної підтримки (с. 183 дис.), наголошуючи на тому, що остання може бути надана виключно тим організаціям, щодо діяльності якої є суспільний інтерес. При цьому слушними є уточнення авторки, що зміна цілей основної діяльності організації є підставою припинення державної підтримки (с. 8-9, 182 дис.)

Інтерес представляють висновки про доцільність імплементації зарубіжного досвіду щодо встановлення державою податкових пільг для ГО у тому випадку, якщо вони займаються підприємництвом (с. 183 – 184, 246 дис.).

Варто підтримати пропозицію дисертантки щодо необхідності доповнення ст. 28 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців і громадських формувань» такими підставами для відмови у державній реєстрації як ненадання всіх визначених законом документів та у випадку, коли найменування вводить в оману або недостатньо відрізняється від найменування вже зареєстрованої юридичної особи, а також, якщо визначені в установчих документах ГО цілі суперечать Конституції України та підписаним Україною міжнародним документам, які визначають Україну як демократичну державу (с. 9, 200 дис.).

Дисертаційне дослідження Т.П. Руцинської «Господарсько-правовий статус громадських організацій» містить ґрунтовні теоретичні положення, які мають науково-теоретичне значення та практичну спрямованість, зокрема, це стосується постановки проблематики дослідження господарсько-правового статусу громадських організацій у контексті визначення особливостей ГО як специфічного виду некомерційних організацій з обґрунтуванням висновків теоретичними положеннями доктрини господарського права, і як результат - розробка загальнотеоретичних засад господарсько-правового статусу громадських організацій.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження Т.П. Руцинської полягає у тому, що висновки і пропозиції, зроблені у дисертаційному дослідженні, можуть бути використані у науково-дослідній роботі – для подальших наукових досліджень проблемних питань господарсько-правового статусу громадських організацій – при внесенні змін до Закону України «Про громадські об'єднання» та інших нормативно-правових актів у відповідній сфері; у правозастосовній діяльності – для підвищення ефективності діяльності ГО; у навчальному процесі – під час підготовки відповідних розділів підручників, навчальних посібників і

методичних рекомендацій, у ході викладання навчальної дисципліни «Господарське право», а також у науково-дослідній роботі аспірантів і студентів.

Дисертація написана літературною українською мовою та оформлена відповідно до вимог, які ставляться до такого роду робіт.

Позитивно оцінюючи в цілому дисертаційне дослідження Рущинської Тетяни Петрівни «Господарсько-правовий статус громадських організацій», слід зазначити, що **деякі його положення, як і будь-якої іншої наукової роботи, є спірними і надають підґрунтя для подальшої наукової дискусії або потребують додаткової аргументації під час публічного захисту.**

По-перше, автор пропонує нове для доктрини господарського права поняття «громадське підприємництво» (с. 7, 113 дис.), при цьому, розкриває його через загальну дефініцію «підприємництво», закріплену в ГК України (ст. 42). Такий підхід потребує додаткового обґрунтування через відсутність відображення в запропонованому визначенні таких класичних ознак підприємництва як: самостійна, ініціативна, на власний ризик господарська діяльність. Чи слід розуміти, що громадському підприємництву ці ознаки не властиві?

Окрім цього відкритим залишається питання співвідношення таких категорій як «громадське» підприємництво» (яке пропонує дисертантка) і «соціальне підприємництво» (яке має місце в законодавстві багатьох зарубіжних країн).

По -друге, є спірним положення дисертаційного дослідження на с. 162 - 163, що організаційно-установчі повноваження громадська організація як власник створеного нею підприємства здійснює на основі належних їй корпоративних прав.

Дисертантці доцільно було б з цього приводу проаналізувати підходи судової практики до питання про визначення кола суб'єктів корпоративного права, які викладені, зокрема, в п. 1.1 Постанови Пленуму ВГСУ від 25 лютого 2016 р. «Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з

корпоративних правовідносин», де зазначається, що корпоративні відносини виникають, зокрема, у господарських товариствах, виробничих кооперативах, фермерських господарствах, приватних підприємствах, заснованих на власності двох або більше осіб.

Крім позиції практиків, слід також взяти до уваги усталені положення в правовій доктрині (роботи В. В. Гущина, Т. В. Кашаніної, О. Р.Кібенко, О.Б.Сердюк, І.С. Шиткіної), в яких визначається, що не будь-яке об'єднання осіб є суб'єктом корпоративних прав в зв'язку з тим, що обов'язковими ознаками корпорації є те, що це завжди а) об'єднання капіталів, а не тільки людей, б) комерційна організація. В зв'язку з викладеним, висновок авторки щодо наявності у громадських організацій корпоративних прав потребує додаткового обґрунтування.

По – третє, авторці слід було навести більш розгорнуті аргументи на користь пропозиції щодо можливого розміру податкових пільг для ГО, які згідно статуту ведуть підприємницьку діяльність та втратили у зв'язку з цим статус неприбуткової організації. На ст. 184 дисертантка пропонує розглянути питання зниження процентної ставки податку на додану вартість до 6 відсотків, нічим не обґрунтовуючи запровадження саме такого показника.

По – четверте, дисертанткою запропоновано встановити в законодавстві залежність розміру державної підтримки ГО від розміру суспільного інтересу – великого, середнього, малого, який відповідно представляють всеукраїнські, регіональні та інші (менші) ГО (с. 183 дис.). Дисертанткою не наводиться аргументів на користь висновку щодо обумовленості розміру державної підтримки видом територіального рівня громадської організації, оскільки такий вид не завжди пов'язаний з соціальною значимістю суспільного інтересу, для задоволення якого створюються громадські організації. Вбачається, що це питання потребує більш ґрунтовного доктринального аналізу.

Разом з тим, зазначені зауваження не знижують в цілому високого рівня дисертаційного дослідження Т.П. Руцинської. Ознайомлення з

текстом дисертаційного дослідження Т.П. Руцинської, текстом автореферату, опублікованими працями за темою дисертації надає можливість зробити висновок, що основні результати дисертаційного дослідження повністю відображено у 9 публікаціях, з яких – 5 наукових статей у вітчизняних фахових виданнях, 4 - у журналі, що входить до міжнародних наукометричних баз, а також у 10 тезах доповідей та повідомлень на науково-практичних конференціях; зміст автореферату, основних положень, викладених в ньому, ідентичний змісту дисертації; а положення та результати дисертаційного дослідження пройшли свою апробацію на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

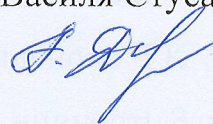
Дисертаційне дослідження Руцинської Тетяни Петрівни «Господарсько-правовий статус громадських організацій» відповідає вимогам пунктів 9 та 11. Порядку присудження наукових ступенів, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, є завершеною самостійною науково - дослідною роботою, в якій комплексно досліджено господарсько-правовий статус громадських організацій, що розв'язує конкретне наукове завдання правничої науки з розробки теоретичних засад господарсько-правового статусу громадських організацій в господарському праві України, а його автор Руцинська Тетяна Петрівна заслуговує на присудження її наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – господарське право, господарсько-процесуальне право.

Офіційний опонент –

доцент кафедри цивільного права і процесу

Донецького національного університету імені Василя Стуса,

кандидат юридичних наук, доцент

Л.М. Дорошенко

« 17 » лютого 2017 р.

